

OCHRANA DEMOKRATICKÝCH HODNÔT V KONTEXTE JUDIKATÚRY SÚDNEHO DVORA EURÓPSKEJ ÚNIE

JUDr. Martin Šimkovič

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Ústav Európskeho práva
simkovic22@uniba.sk

Ochrana demokratických hodnôt v kontexte judikatúry Súdneho dvora Európskej únie

V procese európskej integrácie, členské štáty postupne a v osobitej štruktúre inštitucionálneho rámca delegujú právomoci na Európsku úniu, ktorá nie je podobná štruktúre iných medzinárodných organizácií ani inštitucionálnej štruktúre národných štátov. Tento stav prirodzene vyvoláva diskusiu o demokratickosti rozhodovania, kvalite prijímaných rozhodnutí a legitimité prijímaných rozhodnutí na úrovni Európskej únie. Tento príspevok sa zaoberá vybranými rozsudkami Súdneho dvora Európskej únie v kontexte uplatňovania a ochrany demokratických hodnôt pri prijímaní rozhodnutí európskymi inštitúciami. Pozrime sa preto na judikáty Súdneho dvora Európskej Únie z pohľadu ochrany jej hodnôt a výkladu, ktoré nám poskytujú judikatúra a aspekty, ktoré mohli minimálne obsahovať z pohľadu navrhovateľov prvky demokratického deficitu.

Protection of democratic values in the context of the case-law of the Court of Justice of the European Union

In the process of European integration, member states gradually and in a special structure of the institutional framework delegate powers to the European Union which is not similar to the structure of other international organizations or the institutional structure of the member states. This situation naturally gives rise to a discussion about the democratic nature of decision-making, the quality and the legitimacy of the decisions made at the level of the European Union. This paper deals with the selected case-law of the Court of Justice of the European Union from the view of the application and protection of democratic values in decision-making by European institutions. Therefore, let's look at the

judgments of the Court of Justice of the European Union in the context of the protection of its values and the interpretation provided by the case law and the other aspects from the point of view of the proposers which could at least contain elements of a democratic deficit.

Kľúčové slová: demokratický deficit, hodnoty Európskej únie, ochrana hodnôt, rozsudok

Keywords: democratic deficit, values of the European Union, protection of values, judgment

<https://doi.org/10.62874/afi.2025.1.09>

Úvod

Európsky integračný proces, ktorým členské štáty v priebehu času a v osobitej štruktúre inštitucionálneho rámca *sui generis* delegujú právomoci na Európsku úniu, ktorá nie je podobná štruktúre iných medzinárodných organizácií ani inštitucionálnej štruktúre národných štátov, vyvoláva diskusie o tom, či rozhodovanie na úrovni Európskej únie je demokratické a či rozhodnutia prijaté európskymi inštitúciami sú legitímne. Pritom otázka demokratickej legitímnosti nie je nová, objavuje sa pravidelne a predstavuje citlivú tému, ktorú sprevádza európsku integráciu vo všetkých jej fázach vývoja. Stala sa predmetom diskusií počas prijímania takmer všetkých jej zmluvných dokumentov, osobitne Maastrichtskej a Amsterdamskej zmluvy či zmluvy z Nice, ktorými sa postupne prenieslo viac rozhodovacích právomocí na Európsky parlament ako priamo volenú inštitúciu, čím sa rozšírili oblasti, v ktorých má spoločné rozhodovacie právomoci s Radou Európskej únie.

V skutočnosti sa demokratická kvalita Únie hodnotí prostredníctvom jej porovnávania s národnými štátmi či stotožňovaním demokracie so zastupiteľskou demokraciou. Ak sa teda na Úniu pozeráme cez princípy zastupiteľskej demokracie, dospejeme k záveru, že trpí demokratickým deficitom ako politickým systémom a jej reprezentatívnym zastúpením, ktoré je nedostatočné. Výraz demokratický deficit, vôbec ako prvý použil už britský akademik David Marquand¹ v minulom

¹ MARQUAND, D. The end of the West: The once and future Europe. Princeton, NJ Princeton University Press, 2011. p. 244. In.: MIAH, S.: Democratic Deficit in the European Union and Lisbon Treaty, 2015. Pozri aj: DILEK, Y.: The European Transparency Initiative, Ankara Avrupa Calismalari Dergisi, Cilt: 8, (Yil: 2009).

storočí a aj dnes označuje situácie, v ktorej inštitúcie a ich postupy rozhodovania môžu vykazovať nedostatočnú demokratickosť, transparentnosť pri prijímaní rozhodnutí a absentujúcu povinnosť zodpovedať sa za prijaté rozhodnutia voči občanom. Demokratický deficit sa taktiež považuje za krízu legitimacy.² V prípade Európskej únie sa týmto termínom poukazuje aj na ďalšie aspekty nedostatku plurality v podobe nedostatočnej prístupnosti alebo nedostatočného zastúpenia bežných občanov vo vzťahu k európskym inštitúciám v tom zmysle, akoby právomoci týchto inštitúcií a vnímaná neschopnosť občanov ovplyvniť rozhodnutia týchto inštitúcií vzájomne nekorelovali. Občania Európskej únie nemajú priame zastúpenie a reálny vplyv na jej inštitúcie a rozhodnutia a z dôvodu reorganizácie štátnej moci, keď národná legislatíva bola do istej miery vytlačená politikami Únie vedie k oprávneným otázkam, či samotná Únia spĺňa normatívne kritériá demokratickej zodpovednosti.

1 Demokratický deficit a jeho riešenie v kontexte rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie

Akokoľvek sa pozeráme na pojem demokratického deficitu a názory ktoré ho sprevádzajú, v každom prípade musíme rešpektovať, že demokracia je jednou zo základných hodnôt na ktorej stojí tento projekt a jej politiky. Európska únia je založená na hodnotách, ktoré vyjadrujú legitimitáciu jej konania.³ Tieto hodnoty predstavujú základnú celkového konania Únie.⁴ Jedným z najdiskutovanejších období jej vývoja z pohľadu nastavenia procesov rozhodovania a sledovania jej hodnôt predstavuje Lisabonská zmluva, ktorej prijatie sa doteraz považuje za výsledok dlhodobej diskusie o charaktere a definitívnosti európskej integrácie a ktorá otvorila diskusiu o otázkach hodnôt, demokratickej legitimacy a vôbec legitimita bola postavená do centra jej pozornosti.

Lisabonská zmluva si aj preto za cieľ položila vyriešenie dlhodobu zanedbávaného problému viacerých aspektov rozhodovacieho procesu, potrebu jej reorganizácie či zabezpečenia vo väčšej miere

² CENOVSKA, I. 'The European Parliament and the European Atomic Energy Community: a legitimacy crisis?' (2010) 35 (3) E.L.REV. 415-427. In.: MIAH, S.: Democratic Deficit in the European Union and Lisbon Treaty 2015.

³ FUNTA, R. a kol.: Európske právo, 3., doplnené a rozšírené vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer, 2023, s. 82. ISBN: 978-80-571-0662-3.

⁴ TICHÝ, L. a kolektív: Evropské právo. 5 prepracované vydanie. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 43, ISBN: 978-80-7400-546-6.

demokratických inštitútov v rámci zabezpečenia kritérií pluralitného rozhodovania.⁵ Napriek tomu, že Lisabonská zmluva identifikovala hlavné vnútorné výzvy a transformovala inštitúcie smerom k demokratickosti a boli otvorené otázky samotného charakteru demokracie, jej začlenenia a viacerých problémových oblastí s ňou súvisiacich, ako sú princípy EÚ, inštitucionálna štruktúra, legislatívne postupy, zásady subsidiarity a proporcionality, napriek tomu všetkému trend zlepšovania vyvoláva dodnes otázku, či je to dostatočné alebo nie.

Uvedené otázky do istej miery rieši aj zmena súdneho systému po prijatí Lisabonskej zmluvy, na základe ktorej je systém tvorený v inej štruktúre v podobe Súdneho dvora Európskej únie (EÚ), Všeobecného súdu a osobitnými súdmi, zároveň došlo k rozšíreniu pôsobnosti o oblasť policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach. Výsledkom je, že judikatúra Súdneho dvora EÚ je jediným súdnym orgánom oprávňujúcim vykladať právo Európskej únie a v spolupráci s vnútroštátnymi súdmi členských štátov, tak dohliada na uplatňovanie a jednotný výklad práva Únie.

Pozrime sa preto na vybrané judikáty Súdneho dvora EÚ v kontexte ochrany jej hodnôt a výkladu, ktoré nám poskytuje judikatúra a aspekty, ktoré mohli minimálne obsahovať z pohľadu navrhovateľov prvky demokratického deficitu.

2 Zamietnutie žaloby proti rozhodnutiu Komisie o registrácii navrhovanej iniciatívy občanov

Jedným z aspektov demokratického deficitu je absencia priameho zapojenia občanov do rozhodovacieho procesu, ktoré sa podarilo odstrániť na úrovni Únie ustanovením inštitútu priamej demokracie vo forme petičného práva občanov v Zmluve o fungovaní EÚ (ZFEÚ). Uvedeným postupom bolo občanom Únie umožnené aby sa priamo obracali na Európsku komisiu so žiadosťou o predloženie návrhu právneho aktu Únie na účely uplatňovania zmlúv, čo je právo podobné právomoci Európskeho parlamentu podľa článku 225 ZFEÚ a Rady podľa článku 241 ZFEÚ.

⁵ CRAIG, P.; G. De BÚRCA: EU Law: Text, Cases and Materials, 7th edition: Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 19-20, ISBN 978-0-19-885664-1.

Uvedené petičné právo občanov sa stalo predmetom súdneho sporu o ktorom vôbec prvý krát rozhodoval Všeobecný súd,⁶ ktorým tento súd zamietol žalobu Rumunska voči rozhodnutiu o registrácii navrhovanej iniciatívy občanov (EIO)⁷, ktorí sa dožadovali naplnenia svojho práva a tým aj dosiahnutia svojho záujmu a to aby Európska únia v rámci svojej kohéznej politiky venovala zvýšenú a teda mimoriadnu pozornosť regiónom, ktorých etnické, kultúrne, náboženské či jazykové charakteristiky sa odlišujú od charakteristík okolitých regiónov, čo podľa ich názoru bolo nedostatočné.

Uvedenému rozhodnutiu Všeobecného súdu predchádzal pomerne turbulentný vývoj, keď nespokojní občania využívajúc svoje ustanovené petičné právo sa v súlade s nastavenými postupmi a podmienkami obrátili na Komisiu s uplatnením svojich požiadaviek a dožadovali sa tak nielen naplnenia svojho cieľa vo forme prijatia osobitného aktu Únie ale aj spôsobu, ktorý im priznáva tento demokratický inštitút. Komisia však rozhodnutím z 25. júla 2013 zamietla žiadosť o registráciu sporného návrhu EIO z dôvodu, že je zjavne mimo rámca jej právomocí, ktoré jej umožňujú predložiť návrh právneho aktu Únie na účely vykonávania Zmlúv. Nespokojnosť občanov sa ešte zvýšila, keď následne nimi podaná žaloba o neplatnosť voči tomuto rozhodnutiu Komisie bola zamietnutá Všeobecným súdom.⁸ Súdny dvor EÚ, ktorý rozhodoval o odvolaní,⁹ zrušil rozhodnutie Všeobecného súdu, spolu s tým aj rozhodnutie Komisie z 25. júla 2013, čo viedlo Komisiu k prijatiu nového rozhodnutia, ktorým pristúpila k registrácii sporného návrhu EIO a v ktorom rozhodla o registrácii navrhovanej iniciatívy a zároveň o tom, že *„vyhlásenia o podpore tejto navrhovanej iniciatívy občanov sa môžu zbierať na základe predpokladu, že jej cieľom sú návrhy právnych aktov Komisie stanovujúce úlohy, prioritné ciele a organizáciu štrukturálnych fondov EÚ a za predpokladu, že opatrenia, ktoré sa majú financovať, povedú k posilneniu hospodárskej, sociálnej*

⁶ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 10. novembra 2021 vo veci Rumunsko vs. Komisia (T-495/19), ktorým Všeobecný súd zamieta žalobu Rumunska proti rozhodnutiu Komisie o registrácii navrhovanej iniciatívy občanov *„Kohézna politika pre rovnosť regiónov a udržateľnosť regionálnych kultúr“*.

⁷ Návrh predložený v súlade s článkom 11 ods. 4 ZEÚ a nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov (Ú. v. EÚ L 65, 2011, s. 1, ďalej len „sporný návrh EIO“).

⁸ Pozri rozsudok Všeobecného súdu z 10. mája 2016 vo veci Izsák a Dabis/Komisia, T-529/13.

⁹ Rozsudkom Súdneho dvora EÚ zo 7. marca 2019 vo veci Izsák a Dabis/Komisia, C-420/16 P.

a územnej súdržnosti Únie“.¹⁰ Uvedená zmena rozhodnutia však následne vyvolala reakciu štátnych orgánov Rumunska, teda štátu, ktorého občania iniciovali uvedenú iniciatívu a Rumunsko proti tomuto rozhodnutiu podalo žalobu o neplatnosť, ktorá uvádzala dva žalobné dôvody¹¹, ktorú Všeobecný súd nakoniec zamietol. Súd sa však po prvýkrát výslovne zaoberal otázkou, ktoré Rumunsko vo svojom žalobnom návrhu uviedlo a týkalo sa prípustnosti žaloby vo vzťahu k napadnuteľnosti rozhodnutia Komisie o registrácii návrhu EIO, preskúmania podmienok na registráciu EIO ako demokratického inštitútu, posúdením obsahu sporného návrhu a právomocou Únie v danej veci.

Všeobecný súd vo svojom zdôvodnení uviedol, že osobitná pridaná hodnota mechanizmu EIO ako demokratického inštitútu s prvkami priamej demokracie nespočíva len v istote dosiahnutia jej výsledku či v sledovaní hodnôt na ktorých je Európska únia postavená, ale najmä v možnostiach a príležitostiach, ktoré vytvára pre občanov Únie spustiť politickú diskusiu v rámci jej inštitúcií bez toho, aby museli čakať na začatie legislatívneho postupu. Napadnuté rozhodnutie je výsledkom osobitnej etapy v procese EIO, ktoré vyvoláva závažné právne účinky odlišné od účinkov vyplývajúcich z oznámenia o EIO a predstavuje rovnako ako toto oznámenie, napadnuteľný akt v zmysle článku 263 ZFEÚ.

Súd vo vzťahu k prípustnosti žaloby uviedol, že rozhodnutie o registrácii návrhu EIO Komisiou nie je prípravným alebo predbežným aktom, ktorého cieľom je pripraviť prijatie oznámenia o EIO, keďže takéto rozhodnutie zahŕňa prvé posúdenie iniciatívy z právneho hľadiska a nemá vplyv na posúdenie vykonané Komisiou v rámci jej oznámenia o EIO, ktoré má obsahovať právne a politické závery. Súd spresnil, že existuje rozdiel medzi preskúmaním, ktoré je Komisia povinná vykonať na základe podmienky registrácie týkajúcej sa otázky, či návrh EIO patrí do rámca jej právomocí a preskúmaním, ktoré je táto inštitúcia povinná vykonať v rámci oznámenia o EIO. Zároveň skonštatoval, že v rámci preskúmania tejto podmienky registrácie má Komisia len preskúmať, či môžu z objektívneho hľadiska byť opatrenia navrhované v rámci dotknutej EIO prijaté na základe Zmlúv a nie je tak povinná overiť, či bol predložený dôkaz dostatočne preukázaný.

¹⁰ Rozhodnutie Komisie (EÚ) 2019/721 z 30. apríla 2019 o navrhovanej iniciatíve občanov s názvom „Kohézna politika pre rovnosť regiónov a udržateľnosť regionálnych kultúr“ (Ú. V. EÚ L 122, 2019, s. 55).

¹¹ Žalobné dôvody boli založené na porušení článku 4 ods. 2 písm. b) nariadenia č. 211/2011 a porušení čl. 296 druhého odseku ZFEÚ.

Rozhodnutie o registrácii EIO, ktoré zahŕňa jej prvé posúdenie z právneho hľadiska tak nemá vplyv na posúdenie vykonané Komisiou v rámci jej oznámenia, ktoré obsahuje konečné stanovisko Komisie k otázke či predloží alebo nepredloží návrh právneho aktu Únie ako odpoveď na dotknutú EIO. Súd preto spresnil, že Komisia je oprávnená zamietnuť návrh registrovať EIO len vtedy, ak pri preskúmaní splnenia podmienok registrácie týkajúcej sa otázky, či návrh EIO patrí do rámca jej právomocí dospeje k záveru, že možno úplne vylúčiť, že by mohla predložiť návrh právneho aktu Únie na účely vykonávania Zmlúv. Ak však Komisia nemôže dospieť k takémuto záveru, má právomoc a je povinná zaregistrovať dotknutý návrh EIO, aby umožnila politickú diskusiu v rámci inštitúcií začatú v nadväznosti na túto registráciu.

Preto ak ide o otázku žaloby či Komisia správne určila obsah sporného návrhu, Všeobecný súd potvrdil, že Komisia správne určila obsah sporného návrhu EIO a že ani nedošlo k skresleniu jeho obsahu.

Rumunsko sa však nestotožnilo z rozhodnutím Všeobecného súdu a preto 27. januára 2022 podalo odvolanie, ktorým sa domáhalo zrušenia pôvodného rozsudku Všeobecného súdu, ktorým tento súd zamietol jeho žalobu voči rozhodnutia Komisie o registrácii EIO. Na podporu svojho odvolania Rumunsko uviedlo odvolací dôvod založený na porušení splnenia podmienky, že EIO nie je zjavne mimo rámca právomocí Komisie predložiť návrh právneho aktu Únie na účely vykonávania zmlúv v spojení s porušením zásady prenesenia právomocí Únie v zmysle Zmluvy o EÚ (ZEÚ).¹² Súdny dvor EÚ odvolacie dôvody zamietol so záverom, že sa opierajú o nesprávny výklad uvedených ustanovení pokiaľ ide o mieru voľnej úvahy, ktorú má Komisia pri rozhodovaní o zápise navrhovanej EIO.¹³ Potvrdil však, že občania musia mať zabezpečený jednoduchý prístup k EIO, ktorý má sledovať účel na ktorý bol zriadený a hodnoty právneho štátu, ktoré sú s ním spojené.

3 Ochrana hodnôt únie vo vzťahu k mechanizmu horizontálnej podmienenosti

Demokratický deficit sa môže prejavovať aj pri svojvôli prijímania rozhodnutí na to v zmysle právneho poriadku oprávneného orgánu. Možnú obavu so svojvôle posudzoval aj Súdny dvor EÚ v súdnych

¹² Pozri čl. 4 ods. 2 písm. b) nariadenia č. 211/2011 v spojení s článkom 5 ods. 2 ZEÚ.

¹³ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 22. februára 2024 vo veci Rumunsko vs. Komisia (C-54/22 P).

sporoch *Maďarsko, resp. Poľská republika/Parlament a Rada*¹⁴, v ktorom Maďarsko podporované Poľskou republikou podalo žalobný návrh, ktorým sa domáhalo zrušenia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 2020/2092 a subsidiárne aj jeho niektorých ustanovení, ktorým bol zavedený „*mechanizmus horizontálnej podmienenosti*“, ktorého účelom bolo chrániť rozpočet Únie v prípade porušenia zásad právneho štátu v členskom štáte Únie, v prípade ktorého, Rada EÚ na návrh Komisie a za podmienok vymedzených v nariadení je oprávnená prijať opatrenia vo forme pozastavenia platieb z rozpočtu EÚ alebo pozastavenie schvaľovania programov financovaných týmto rozpočtom.¹⁵ Aj keď Súdny dvor EÚ zamietol žalobu o neplatnosť podanú Maďarskom v celom rozsahu, je nepochybne zaujímavé k akým zisteniam pri posudzovaní žalobných dôvodov prišiel.

Prijatiu nariadenia predchádzali okolnosti nadväzujúce na sériu iniciatív, ktoré sa týkali ochrany právneho štátu v členských štátoch všeobecne a ich cieľom bolo odpovedať na úrovni Únie na rastúce obavy v súvislosti s dodržiavaním spoločných hodnôt Únie, ktoré sú uvedené v článku 2 ZEÚ.¹⁶ Maďarsko v zásade akceptovalo skutočnosť, že nariadenie je prezentované ako akt patriaci medzi rozpočtové pravidlá podľa čl. 322 ods. 1 písm. a) ZFEÚ, v skutočnosti je ale uvedené kategorizovanie len formálne a jeho cieľom je sankcionovať akékoľvek porušenie, ktorého sa členský štát dopustí v oblasti zásad právneho štátu, ktorých požiadavky navyiac nie sú dostatočne presne vymedzené. Žaloba Maďarska bola teda založená na určitej svojvôli a predovšetkým nedostatku právomoci Únie pri prijatí napadnutého nariadenia z dôvodu nedostatku právneho základu, jeho nepresnosti pokiaľ ide o nastavené kritériá v oblasti nastavených podmienok postupu a opatrení, z dôvodu obchádzania postupu, ktorý ustanovuje čl. 7 ZEÚ¹⁷ a z dôvodu

¹⁴ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 16. februára 202 *Maďarsko/Parlament a Rada* (C-156/21) a tiež *Poľsko/Parlament a Rada* (C-157/21).

¹⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 2022/2092 o všeobecnom režime podmienenosti na ochranu rozpočtu Únie, ktorým sa umožňuje Rade Európskej únie, aby na návrh Európskej komisie za podmienok vymedzených v nariadení prijala vhodné opatrenia na ochranu, akým je pozastavenie platieb z rozpočtu Únie alebo pozastavenie schvaľovania jedného alebo viacerých programov financovaných týmto rozpočtom.

¹⁶ Pozri najmä oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov zo 17. júla 2019 „*Posilnenie právneho štátu v Únii Koncepcia pre prijatie opatrení*“, COM (2019), ktoré nadväzovalo na oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade z 11. marca 2014 s názvom „*Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu*“, COM (2014).

¹⁷ V zmysle čl. 7 ZEÚ sú inštitúcie Európskej únie oprávnené rozhodnúť o existencii závažného alebo pretrvávajúceho porušenia hodnôt Únie, prípadne rizika vážneho porušenia hodnôt.

požiadaviek právnej istoty v súlade s hodnotami práva Únie. Žalobca preto požadoval jednak zrušenie uvedeného rozhodnutia a subsidiárne zrušenia jeho určitých ustanovení.

Súdny dvor EÚ, ktorý sa mal vyjadriť k právomociam Únie konštatoval, že táto vec má zásadný význam, ktorý je dôvodom na jeho predjednanie v pléne. Súd preto preskúmaval žalobné dôvody, ktoré boli založené na jednej strane na nedostatku právomocí Únie na prijatie takéhoto nariadenia a na druhej strane na porušení zásady právnej istoty. V tejto súvislosti poukázal na to, že postup stanovený v nariadení sa môže uplatniť, len ak existujú primerané dôvody vychádzať nielen z toho, že v členskom štáte dochádza k porušovaniu zásad právneho štátu, ale najmä z toho, že toto porušovanie dostatočne priamym spôsobom ovplyvňuje správne finančné riadenie rozpočtu Únie alebo ochranu jej finančných záujmov, prípadne, že existuje závažné riziko takého ovplyvňovania.

Súdny dvor EÚ ďalej poukázal na to, že dodržiavanie európskych hodnôt nemôže byť redukované len na povinnosť, ktorú má splňať kandidátska krajina pri vstupe do spoločenstva a od ktorej je po vstupe už oslobodená. Medzi spoločné hodnoty Únie patrí aj solidarita a rozpočet Únie čo predstavuje jeden zo základných nástrojov, ktoré umožňujú konkretizovať v politikách a činnostiach Únie túto zásadu solidarity medzi členskými štátmi, pričom jej uplatňovanie musí byť založené na vzájomnej dôvere členských štátov pri zodpovednom využívaní spoločných zdrojov zahrnutých do rozpočtu. Súdny dvor EÚ preto uviedol, že správne finančné riadenie rozpočtu Únie a finančné záujmy Únie môžu byť vážne narušené porušovaním zásad právneho štátu v členskom štáte. Uvedené porušenia totiž môžu mať za následok, že nebude zaručené aby výdavky kryté z rozpočtu Únie splňali všetky podmienky financovania, ktoré stanovuje právo Únie a teda, že zodpovedajú cieľom sledovaným Úniou pri financovaní takých výdavkov.

Zavedený „*mechanizmus horizontálnej podmienenosti*“, ktorý podmieňuje získanie financovania z rozpočtu Únie tým, že členský štát dodržiava zásady právneho štátu jednoznačne podľa Súdneho dvora EÚ patria medzi právomoci rozpočtových pravidiel Únie, ktoré Únii priznávajú Zmluvy. Argumentácia žalobcu, podľa ktorej jedine postup stanovený v článku 7 ZEÚ priznáva inštitúciám Únie právomoc posudzovať a v prípade potreby sankcionovať porušenia hodnôt Únie obsahujúce ZEÚ bol Súdnym dvorom EÚ zamietnutý skonštatovaním, že okrem postupu stanoveného v článku 7 ZEÚ aj mnohé iné ustanovenia Zmlúv, často konkretizované rôznymi aktmi sekundárneho práva,

priznávajú inštitúciám Únie právomoc skúmať, konštatovať a v prípade potreby sankcionovať porušenia hodnôt, ku ktorým dôjde v členskom štáte.

Súdny dvor EÚ v tejto súvislosti poukázal na rozdiel pri postupe porušovania hodnôt Únie v súvislosti s článkom 7 ZEÚ a napadnutým nariadením tým, že sa líšia z hľadiska svojho predmetu, podmienok postupu a podmienok prijatia a zrušenia stanovených opatrení, ako aj ich povahy. Rada ako oprávnená inštitúcia v zmysle článku 7 ZEÚ pri ukladaní sankcií za závažné a pretrvávajúce porušenia každej zo spoločných hodnôt, na ktorých je Únia založená a ktoré určujú jej identitu, je oprávnená v zmysle uvedeného článku predovšetkým na to, aby prinútila dotknutý členský štát ukončiť tieto porušenia. Na rozdiel od uvedeného ustanovenia, cieľom napadnutého nariadenia je chrániť rozpočet Únie v prípade porušenia zásad právneho štátu v členskom štáte, ktoré ovplyvňuje správne riadenie tohto rozpočtu, prípadne ak existuje závažné riziko takého ovplyvnenia. Priamy skutočný vzťah, prípadne jeho ovplyvnenie medzi rozpočtom Únie a porušovaním hodnôt právneho štátu uvedených v článku 3 nariadenia, ktoré sú vymedzené vo forme ohrozovania nezávislosti súdnictva, nezabránenia svojvoľnému alebo nezákonnému rozhodovaniu vnútroštátnych orgánov či obmedzovaniu dostupnosti a účinnosti právnych prostriedkov musia byť dostatočne preukázané.

Nepochybné zaujímavý záver priniesol uvedený súd tým, že zamietol argumentáciu žalobcu pokiaľ ide o pojem právny štát ako hodnotu Únie a jeho ochranu, ktorý žalobca považoval za nedostatočne presný, nakoľko podľa súdu pojem právny štát je v dostatočnej miere bohato rozvinutý v jeho judikatúre a prameňom týchto zásad sú tiež hodnoty, ktoré členské štáty uznávajú a uplatňujú vo svojich právnych poriadkoch ako ústavné tradície. Súdny dvor EÚ v dôsledku toho skonštatoval, že členský štát je schopný dostatočne presne vymedziť podstatu a požiadavku plynúcu z jednotlivých zásad Únie. Taktiež zamietol argument nepresnosti a nedostatočnosti pojmu, pokiaľ ide o závažné riziko ohrozenia hodnôt únie, ktoré je v dostatočnej miere už vymedzené v rozpočtových pravidlách Únie.

4 Prístup k dokumentom inštitúcií ako demokratická hodnota

Demokracia je vymedzená svojimi princípmi a pravidlami, medzi ktoré patria aj právne ukotvené základné ľudské práva a slobody

a vymedzenie vzťahu občana a štátu jeho právnym poriadkom. Nepochybne do tohto vzťahu v demokratickej spoločnosti patria aj práva garantujúce zabezpečenie prístupu občanov k informáciám či dokumentom, ktoré pri obmedzovaní pri ich poskytovaní či zavádzaní rôznych výnimiek pri ich obmedzovaní poskytovania môžu u občanov vzbudzovať oprávnenú nedôveru k inštitúciám a s tým súvisiace spochybňovanie prijímania ich rozhodnutí. V tomto kontexte práva na získanie informácií a možné zatajovanie dokumentov a nastavených hodnotových pravidiel na úrovni Únie rozhodovali súdne orgány v niekoľkých prípadoch.

Jedným z nich je aj rozhodnutie Všeobecného súdu v prípade žalobcu H. W. Saureho¹⁸, novinára zamestnaného v nemeckom denníku Bild, ktorý žaloval Komisiu za to, že napriek tomu, že postupoval v súlade s oprávnením, ktoré mu priznáva ako občanovi Únie nariadenie o prístupe verejnosti k dokumentom,¹⁹ Komisia odmietla jeho žiadosť o poskytnutie korešpondencie medzi Komisiou a spoločnosťou AstraZeneca alebo jej dcérskymi spoločnosťami, ako aj medzi Komisiou a nemeckými spolkovými orgánmi, vzťahujúce sa najmä k množstvu a dodacích lehôt vakcín proti Covid-19 od tejto spoločnosti.

Komisia totižto vo svojom rozhodnutí o zamietnutí poskytnutia uvedených informácií uviedla, že len postupovala v súlade s nastavenými pravidlami, konkrétne s pravidlom odmietnutia prístupu verejnosti na základe ochrany súdnych konaní, ktoré prebiehalo medzi EÚ a spoločnosťou AstraZeneca. Nakoľko posledné uvedené konanie bolo ukončené dohodou medzi účastníkmi konania, Komisia prijala konečné rozhodnutie, v ktorom dokonca rozšírila rozsah na ktoré sa uvedená výnimka vzťahujúca sa na ochranu súdnych konaní ako princípu demokratického a spravodlivého konania pred nezávislým súdom uplatňuje a o ktoré sa žalobca v predmetnej veci zaujímal. Komisia ďalej argumentovala, že demokratická hodnota v podobe prístupu k informáciám nie je porušená týmto odmietnutím a to z dôvodov dodržiavania iných demokratických princípov a to ochrany súkromia a bezúhonnosti jednotlivca, ochrany obchodných záujmov alebo na základe všeobecnej domnienky dôvernosti.

Všeobecný súd tak posudzoval podanú žalobu o neplatnosť, pričom rozhodoval o uplatnení výnimky vzťahujúcej sa na ochranu súdnych

¹⁸ Rozsudok Všeobecného súdu z 12. októbra 2022 vo veci Saure vs. Komisia (T-524/21, EU: T2022:632).

¹⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1049/2001 z 30. mája 2001 o prístupe verejnosti k dokumentom Európskeho parlamentu, Rady a Komisie.

konaní a najmä povinnosti lojálnej spolupráce so súdnymi orgánmi členských štátov. Súd v prejudiciálnom konaní konštatoval, že obmedzovanie prístupu k zverejňovaniu dokumentov vo vzťahu k uplatňovaniu výnimky vzťahujúcej sa na ochranu súdnych konaní sa má uplatňovať len v prípadoch, pokiaľ vzhľadom na ich obsah pretrváva riziko narušenia súdneho konania. Súd dal tak za pravdu žalobcovi v tom, že Komisia nevysvetlila dostatočne a ani nepreukázala, akým spôsobom by zverejnenie požadovaných dokumentov mohlo skutočne ohroziť súdne konanie, ktoré v tom čase prebiehalo. Súd taktiež odmietol tvrdenie Komisie, že bola povinná odmietnuť prístup k sporným dokumentom na základe princípu lojálnej spolupráce s vnútroštátnym súdom, ktorému bola vec predložená.

Všeobecný súd nakoniec rozhodol, že prijaté rozhodnutie Komisie o zamietnutí prístupu k dokumentom, ku ktorým sa dožadoval žalobca bolo nesprávne, nakoľko orgán Únie, v tomto prípade Komisia, sa nemôže odvolávať na uvedené hodnoty a princípy, nakoľko Komisia nemôže prostredníctvom jednoduchej dohody uzatvorenej s treťou spoločnosťou obmedziť demokratické právo občana Únie na prístup k informáciám ako to spôsobu platného v pluralitnej spoločnosti a obchádzať tak svoju povinnosť poskytnúť k nim prístup. Preto sa nemôže ani v tomto kontexte odvolávať na svoju ďalšiu povinnosť lojálnej spolupráce so súdnymi orgánmi členských štátov aby odôvodnila odmietnutie prístupu k týmto dokumentom.

Ďalším prípadom spochybňujúcim rozhodnutie inštitúcie Únie v kontexte demokratických hodnotových otázok predstavuje prípad francúzskej mimovládnej organizácie *Pollinis France* žalujúcej Komisiu EÚ,²⁰ ktorej rozhodnutiami sa v konečnom dôsledku musel zaoberať aj Všeobecný súd. Uvedená organizácia, zaoberajúca sa ochranou životného prostredia a najmä ochranou divokých včiel podala ešte v roku 2020 dve žiadosti o prístup k určitým dokumentom týkajúcich sa usmernenia Európskeho úradu pre bezpečnosť potravín, ktorým sa hodnotia riziká prípravkov na ochranu rastlín pre včely, ktoré uvedený úrad prijal v podobe usmernenia. Komisia dvomi rozhodnutiami odmietla poskytnúť žalobkyni prístup k určitým dokumentom a poskytla čiastočný prístup k niektorým ďalším dokumentom vzťahujúcim sa k usmerneniam o včelách ešte z roku 2013, pričom Komisia argumentovala, že poskytnutie prístupu sa zakladalo na výnimke týkajúcej sa ochrany súkromia a integrity jednotlivca a výnimke ochrany

²⁰ Rozsudok Všeobecného súdu z 14. septembra 2022 vo veci *Pollinis France vs. Komisia* (T-371/20 a T-554/20, EU: T: 2022:556).

prebiehajúceho rozhodovacieho procesu, teda obdobne ako v predchádzajúcom prípade *Saure proti Komisii*. Žalobkyňa podala preto na Všeobecný súd dve žaloby, ktorými sa domáhala zrušenia napadnutých rozhodnutí Komisie a aj keď súd zrušil uvedené rozhodnutia Komisie v rozsahu, v akom zamietajú prístup k požadovaným dokumentom na základe výnimky týkajúcej sa ochrany prebiehajúceho rozhodovacieho procesu, prejudiciálne posúdenie malo nezanedbateľný vplyv aj na iné aspekty, vrátane tých hodnotových.

Všeobecný súd považoval konanie a rozhodovací proces Komisie týkajúci sa jej rozhodnutí a aplikovaní uvedených výnimiek obmedzujúcu prístup k informáciám, resp. ako dôvod nezverejnenia vybraných dokumentov za nesprávny, nakoľko rozhodovací proces Komisie vzťahujúci sa k uvedenému usmerneniu už bol ukončený a teda Komisia nemohla platne založiť napadnuté rozhodnutia na skutočnosti ochrany rozhodovacieho procesu inštitúcie, v ktorej daná inštitúcia ešte neprijala rozhodnutie. Súd ďalej konštatoval, že konanie Komisie, ktorá argumentovala, že zamietnutie prístupu k informáciám žalobkyni bolo založené na tom, že v niektorých ustanoveniach vzorového rokovacieho poriadku je výslovné vylúčenie prístupu verejnosti k jednotlivým stanoviskám členských štátov, považuje súd za nesprávny, keďže takéto a obdobné rokovacie poriadky na ktoré sa Komisia odvolala, nemôžu umožniť ochranu jednotlivých stanovísk vyjadrených členskými štátmi nad rámec toho, čo upravujú právne akty Únie.²¹

Demokratický deficit v podobe obmedzovania prístupu k informáciám a tým aj k rozhodovacieho procesu inštitúcie Únie mohol byť tak naplnený konaním Komisie, ktorá sa nesprávne opierała o výnimky z uplatňovania prístupu k informáciám verejnosti, čo bolo v rozpore nielen z konštatovaním súdu ale aj z ustálenou judikatúrou,²² z ktorej vyplýva, že právne predpisy Únie o prístupe k dokumentom nemôžu odôvodňovať zásadné odmietnutie rozhodovacích orgánov pri poskytovaní prístupu k dokumentom týkajúcim sa jej rokovaní len na základe toho, že obsahujú informácie o stanoviskách prijaté zástupcami členských štátov.

²¹ Konkrétne v tomto prípade nariadenie č. 1049/2001 z 30. mája 2001 o prístupe verejnosti k dokumentom Európskeho parlamentu, Rady a Komisie a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1367/2006 zo 6. septembra 2006 o uplatňovaní ustanovení Aarhuského dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia na inštitúcie a orgány Spoločenstva.

²² Pozri rozsudok z 10. októbra 2021, *British American Tobacco International (Investments)/Komisia* (T-111/00, EU: T:2001:250).

5 Hodnoty slobody v kontexte zákazu diskriminácie

Úplne iný charakter posudzovania hodnôt EÚ predstavuje v kontexte posudzovania Súdny dvorom EÚ prípad vzťahujúci sa k hodnotám slobody, demokracie a zákazu diskriminácie.²³ V rámci prejudiciálneho konania totižto tento súd riešil zaujímavý prípad, v ktorom sa žaloba domáhala porušenia jej práv, ktorej jej priznáva sekundárna legislatíva Únie,²⁴ v zmysle ochrany základných práv a slobôd, konkrétne je náboženského vyznania a s tým spojenou diskrimináciou. Išlo o spor, ktorému predchádzal návrh žalobkyne L.F. zo 14. marca 2018 a teda občiankou žijúcou v tom čase v Belgickom kráľovstve, zároveň hlásiacou sa k moslimskému vierovyznaniu a obchodnou spoločnosťou (S.C.R.L), ktorej hlavnou činnosťou bol prenájom a prevádzka sociálnych bytov. Samotný spor sa týkal nevyhovenia spontánnej žiadosti žalobkyne o sťaž z dôvodu, že odmietla dodržiavať zákaz uložený touto spoločnosťou v podobe nosenia moslimskej šatky, ktorá v rámci interných pravidiel vo svojom pracovnom poriadku požadovala dodržiavanie neutrality, v rámci ktorého zakazovala zamestnancom prejavovať svoje náboženské, filozofické alebo politické presvedčenie, najmä prostredníctvom oblečenia. Žalobkyňa vo svojom návrhu obvinila spoločnosť s diskriminácie argumentujúc jej zákaz a opierala sa o hodnoty zakotvené v ZEÚ a teda, že spoločenstvo európskych štátov je založené na zásadách slobody, demokracie, dodržiavania ľudských práv a základných slobôd a právneho štátu, princípoch, ktoré sú spoločné všetkým členským štátom a mali sa by rešpektovať základné ľudské práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a ktoré vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty ako základných princípov práva Únie. S.C.R.L. pred vnútroštátnym súdom na svoju obhajobu tvrdila, s odvolávaním sa na rozsudok zo 14. marca 2017 vo veci *G4S Secure Solutions* (C-157/15, EU:C:2017:203), že jej pracovný poriadok nevytvára priamu diskrimináciu, pretože „so všetkými zamestnancami spoločnosti zaobchádza rovnako tým, že im všeobecne a nediferencovane ukladá neutralitu oblečenia, ktorá bráni noseniu viditeľných znakov ich náboženského, filozofického alebo politického presvedčenia“.²⁵

²³ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 13. októbra 2022 vo veci L.F./S.C.R.L (C-344/20).

²⁴ Článok 1 a 2 ods. 2 písm. a) a článku 8 ods. 1 smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

²⁵ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 13. októbra 2022, L.F./S.C.R.L, vo veci C-344/20.

Súdny dvor EÚ v rámci prejudiciálneho konania tak odpovedal na otázky spojené s obmedzovaním práv, ktoré svojim občanom priznáva európska legislatíva vychádzajúc z hodnôt, ktoré sú ukotvené v jej základných zmluvných dokumentoch. Prvá otázka sa vzťahovala k pojmom „náboženstvo alebo viera“, ktoré sú uvedené smernici a či predstavujú ten istý a jediný dôvod diskriminácie alebo naopak, či sa tieto pojmy týkajú odlišných dôvodov diskriminácie. Súdny dvor EÚ konštatoval, že článok 1 uvedenej smernice 2000/78 sa má vykladať v tom zmysle, že pojmy „náboženstvo alebo viera“, ktoré sú v ňom uvedené, predstavujú ten istý a jediný dôvod diskriminácie vzťahujúci sa tak na náboženské presvedčenie ako aj na filozofické alebo duchovné presvedčenie.

Druhá otázka sa vzťahovala k pochybnostiam, či ustanovenie pracovného poriadku podniku, ktoré zakazuje pracovníkom slovami, oblečením alebo inak vyjadrovať akékoľvek svoje náboženské, filozofické alebo politické presvedčenie, predstavuje vo vzťahu k pracovníkom, ktorí majú v úmysle uplatňovať svoju slobodu náboženského vyznania a svedomia viditeľným nosením znaku alebo odevu s náboženskou konotáciou a teda spôsobujú priamu diskrimináciu „na základe náboženstva alebo viery“ v zmysle tejto smernice. Na to súd prijal záver, že článok 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78 sa má vykladať v tom zmysle, že ustanovenie pracovného poriadku podniku, ktoré zakazuje pracovníkom slovami, oblečením alebo akýmkoľvek iným spôsobom vyjadrovať akékoľvek svoje náboženské alebo filozofické presvedčenie, nepredstavuje vo vzťahu k pracovníkom, ktorí majú v úmysle uplatňovať svoju slobodu náboženského vyznania a svedomia viditeľným nosením symbolu alebo odevu s náboženskou konotáciou, priamu diskrimináciu „na základe náboženstva alebo viery“ v zmysle tejto smernice, ak je toto ustanovenie uplatňované „všeobecným a nediferencovaným spôsobom“.

Záver

Akokoľvek sa pozrieme na problém demokratického deficitu v kontexte ochrany hodnôt EÚ, môžeme konštatovať, že aj keď Lisabonská zmluva vyriešila určité obavy z absencie demokratických mechanizmov, tieto zmeny určite nestačia na odstránenie úplného deficitu pri prijímaní rozhodnutí.

Základná myšlienka celého procesu európskej integrácie je postavená na prenose zverených úloh z prostredia národných parlamentov na

európske inštitúcie, čím čiastočne dochádza k znižovaniu ich významu v kontexte princípov a pravidiel, ktoré sú vlastné zastupiteľskej demokracii. Aj keď EÚ je bezpochyby významným politickým projektom 20. storočia, nečelí len problému spojeným s deficitom rozhodovacieho procesu. Totižto integračný proces vyformoval Úniu do podoby ako ju v súčasnosti poznáme a vnímame aj v kontexte toho, že pôvodný hospodársky rámec spolupráce presiahol jej hodnotový rámec prijatý na základe osobitného článku Zmluvy o Európskej únii, čím sa Únia stala významným aktérom svetového spoločenstva. Napriek tomu niektoré z prvkov rozhodovacieho deficitu nedokázala odstrániť a preto ich len „preniesla“ do ďalšieho obdobia. Príkladom je snaha Lisabonskej zmluvy o posilnenie úloh Európskeho parlamentu alebo snaha o zapojenie občanov do spoločného rozhodovacieho procesu. V týchto prípadoch je evidentné, že napriek proklamovanému úsiliu sa vzdialenosť a bariéry medzi reálnym zapojením do rozhodovania a očakávaním občanov nedokázali úplne odstrániť.

Rozhodovací proces je nevyhnutne sprevádzaný krízami ktorým musí Únia čeliť a ktoré sú spojené s ďalšími výzvami v podobe ekonomického rastu Únie, jej nedostatočnou konkurencieschopnosťou, sociálnou a územnou súdržnosťou, krízou eurozóny, euroskepticizmom, migračnými ťažkosťami či prehlbujúcou sa nedôverou v podobe krízy právneho štátu. Tieto skutočnosti len prehĺbili pocit občanov, že EÚ im je vzdialená. Únia musí byť „bližšie občanom“ a bez toho projekt EÚ nebude nikdy naplnený. Rozmanitosť Európy má byť jej silnou stránkou, nie prekážkou jej pokračovania.

Ako sme videli v spomínaných rozhodnutiach Súdneho dvora EÚ v prípade petičného práva, v prípade práva na prístup k informáciám či v uvedenej judikatúre vzťahujúcej sa k ochrane slobody v kontexte zákazu diskriminácie, že aj keď ochrana demokratických hodnôt v kontexte rozhodnutí tohto súdneho orgánu sa niekedy môže javiť v protiklade s predstavami jeho občanov, demokratický deficit by sa ale nemal zamieňať s ich subjektívnymi očakávaniami a požiadavkami.

Bude preto nepochybne zaujímavé sledovať ďalšie rozhodnutia Súdneho dvora EÚ v kontexte rozhodovania a stráženia hodnôt, ktoré Únia zastáva. Je možné očakávať, že rozhodovací proces EÚ bude naďalej dopĺňaný o novú judikatúru ochrany jej hodnôt a ďalší rozmer ochrany hodnôt bude pokračovať. Príkladom je rozhodnutie vo veci *Fridman a i. proti Rade* (T-635/22), v ktorom súd skonštatoval, že všeobecný záujem EÚ je vymedzený hodnotami ktoré Únia zastáva a preto – za istých okolností – aj základné práva a slobody v európskom právnom

rámci nemožno považovať za absolútnu výsadu, ale za práva, ktoré podliehajú všeobecnému záujmu.

Zoznam použitej literatúry

Knižné publikácie a časopisecká literatúra

1. CENEVSKA, I. The European Parliament and the European Atomic Energy Community: a legitimacy crisis?, In.: MIAH, S.: Democratic Deficit in the European Union and Lisbon Treaty 2015.
2. DILEK, Y. The European Transparency Initiative, Ankara Avrupa Calismalari Dergisi, Cilt: 8, Yil: 2009.
3. FUNTA, R. a kol.: Európske právo, 3., doplnené a rozšírené vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer, 2023, ISBN: 978-80-571-0662-3.
4. MARQUAND, D. The end of the West: The once and future Europe. Princeton, NJ Princetont University Press. In.: MIAH, S.: Democratic Deficit in the European Union and Lisbon Treaty, 2015.
5. CRAIG, P; G. De BÚRCA: EU Law: Text, Cases and Materials, 7th edition: Oxford: Oxford University Press, 2020, ISBN 978-0-19-885664-1.
6. MIAH, Md. S., Democratic Deficit in the European Union and Lisbon Treaty (May 19, 2015). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2608205> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2608205>
7. TICHÝ, L. a kolektív: Evropské právo. 5. prepracované vydanie. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN: 978-80-7400-546-6.

Právne predpisy

1. Rozhodnutie Komisie (EÚ) 2019/721 z 30. apríla 2019 o navrhovanej iniciatíve občanov s názvom „*Kohézna politika pre rovnosť regiónov a udržateľnosť regionálnych kultúr*“ (Ú. V. EÚ L 122, 2019, s. 55).
2. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov (Ú. v. EÚ L 65, 2011).
3. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euroatom) č. 2022/2092 zo 16. decembra 2020 o všeobecnom režime podmienenosti na ochranu rozpočtu Únie.
4. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov zo 17. júla 2019 „*Posilnenie právneho štátu v Únii Konceptia pre prijatie opatrení*“, COM (2019) 343 final.
5. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade z 11. marca 2014 „*Nový rámec EÚ na posilnenie právneho štátu*“, COM (2014) 158 final.

6. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1049/2001 z 30. mája 2001 o prístupe verejnosti k dokumentom Európskeho parlamentu, Rady a Komisie.

Súdne rozhodnutia

1. Rozsudok Všeobecného súdu EÚ z 10. novembra 2021 vo veci T-495/19 Rumunsko vs. Komisia „*Kohézna politika pre rovnosť regiónov a udržateľnosť regionálnych kultúr*“, ECLI:EU:T:2021:781.
2. Rozsudok Všeobecného súdu EÚ z 10. mája 2016 vo veci Izsák a Dabis/Komisia (T-529/13), ECLI:EU:T:2016:282.
3. Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 7. marca 2019 vo veci Izsák a Dabis/Komisia (C-420/16 P), ECLI:EU:C:2019:177.
4. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 22. februára 2024 vo veci Rumunsko vs. Komisia (C-54/22 P), ECLI:EU:C:2024:164.
5. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 16. februára 202 vo veci Maďarsko/Parlament a Rada (C-156/21) a Poľsko/Parlament a Rada (C-157/21), ECLI:EU:C:2022:97.
6. Rozsudok Všeobecného súdu EÚ z 12. októbra 2022 vo veci Saure vs. Komisia (T-524/21, EU: T2022:632), ECLI:EU:T:2022:632.
7. Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 13. októbra 2022 vo veci L.F/S.C.R.L (C-344/20), ECLI:EU:C:2022:774.
8. Rozsudok Všeobecného súdu EÚ zo 14. septembra 2022 vo veci Pollinis France vs. Komisia (T-371/20, T-554/20, EU: T: 2022:556.